

2013

III.

Více než 100 publikací z produkce Právnické fakulty
Masarykovy univerzity zlevněno
Ceny již od 30 Kč

Současně nabízíme doprodej
Některých čísel z ročníků 2003 - 2012
Časopisu pro právní vědu a praxi
Ceny již od 20 Kč

Pro náhled zlevněných publikací naleznete více informací v E-shopu
Právnické fakulty Masarykovy univerzity – na adrese
<http://is.muni.cz/obchod/knihy/law/zle/>

Veřejnost má možnost se o slevách informovat prostřednictvím
i těchto kontaktů:

Zdenka.Matasova@law.muni.cz
Jirina.Michlova@law.muni.cz

Tel.: +420 549 496 396,
+ 420 549 495 937

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA
BRNO

muni
PRESS

**ČASOPIS
PRO PRÁVNÍ VĚDU
A PRAXI**

**Ročník XXI
číslo 3/2013**

Redakční rada

Předseda

Prof. JUDr. Jan Filip, CSc.

Členové externí

JUDr. PhDr. Stanislav Balík
Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr.h.c.
Doc. JUDr. Kristián Csach, Ph.D.
Prof. zw. Dr. hab. Leonard Etel
JUDr. Jiří Mucha
Prof. JUDr. Mária Patakyová, CSc.
Prof. zw. Dr. hab. Krzysztof Skotnicki
Doc. JUDr. Miroslav Slašťan, Ph.D.
Dr. Gábor Sulyok
Doc. JUDr. Marián Vrabko, CSc.

Členové interní

Prof. JUDr. Josef Fiala, CSc.
Prof. JUDr. Zdeňka Gregorová, CSc.
Doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.
Prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.
JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D.
Prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.
Prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc.

Vydává: Masarykova univerzita, Brno • Adresa redakce: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Veveří 70, 611 80 Brno • Tajemník redakce: Mgr. J. Michlová, tel. a fax 549 495 937, e-mail: Jirina.Michlova@law.muni.cz • Tisk: Tribun EU s.r.o., Cejl 32, 602 00 Brno • Objednávky vyřizuje Ediční oddělení Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Veveří 70, 611 80 Brno. Formulář je dostupný na adrese:

<http://www.law.muni.cz/content/cs/cpvp/>
e-mailová adresa: Zdenka.Matasova@law.muni.cz

Předplatné na rok 2013 je 416 Kč • Cena jednoho čísla 104 Kč • Vychází 4x ročně v češtině s anglickým summary, příležitostně v anglické mutaci.

Toto číslo bylo dáno do tisku v prosinci 2013

ISSN 1210-9126 (Print), 1805-2789 (Online)

MK ČR E 6667

Časopis pro právní vědu a praxi je zařazený do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice.

Od čísla 2/2010 jsou publikované texty v ČPVP zpřístupněny se souhlasem autorů pro následné šíření zpracovaných dat v Právním informačním systému ASPI, a to s příslušným citačním vzorem /bez nároku na další autorskou odměnu/.

Články jsou anonymně hodnoceny dvěma recenzenty.

Informace pro autory:

Časopis pro právní vědu a praxi je vydáván jako recenzovaný odborný čtvrtletník. Rukopisy redakce přijímá v elektronické podobě nebo na disketě. Bližší informace jsou uvedeny na adrese <http://www.law.muni.cz/content/cs/cpvp/informace-pro-autory>

ČLÁNKY

Miloš Večeřa: Účel jako hledisko interpretace práva.....	317
Klára Drličková: Aplikace Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží před rozhodci	327
Jaroslav Benák: Dopad účinnosti NOZ na občanská sdružení	337
Pavel Salák jr.: Ius civile, ius gentium, císařské právo a zrušení testamentu	342
Jana Komendová: Úprava agentur práce v normách přijatých Mezinárodní organizací práce	347

INFORMACE PRO PRÁVNÍ PRAXI

Jakub Morávek, Martin Štefko: Profesionální sportovci v kolektivních sportech	354
Tereza Skarková: Vývoj konceptu nepřímé diskriminace ve Spojených státech amerických.....	358

DOKTORANDSKÉ PŘÍSPĚVKY

Veronika Laciaková: Kedy majú členské štáty aplikovať Chartu základných práv Európskej únie?	364
Alena Kristková: Adverzární, inkvizitní a smíšený trestní proces - koncepce a širší souvislosti.....	370
Ladislav Pokorný: K otázce právní regulace existence a činnosti zpravodajských služeb	380
Radek Ruban: K právní subjektivitě, povaze a jednání právnických osob	388
Martin Hapla: Pojem legitimacy a krize lidských práv	397
Peter Kotira: Postavenie nadnárodných podnikových dohôd v rámci Európskeho sociálneho dialógu	405
Vendula Zahumenská, David Zahumenský: Zvukové záznamy z veřejných projednání a ochrana osobních údajů	414

STUDENTSKÉ PŘÍSPĚVKY

Linda Thielová: Konstruktivní vyjádření nedůvěry v českých podmínkách.....	423
---	-----

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Nelly Springinsfeldová: Konference Pracovní právo 2013 v Třešti.....	429
Jaromír Tauchen: Celostátní kolo česko-slovenské studentské vědecké soutěže odborných prací (SVOČ) se zaměřením na sekci právní historie	430

RECENZE A ANOTACE

Miloslav Hrdlička: Bělohávek, A. a kol. Nový občanský zákoník – Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících	431
Lenka Bursíková: Prášková, H. Základy odpovědnosti za správní delikty	432
Tereza Krupová: Erica Rackley: Women, Judging and the Judiciary. From difference to diversity.....	433
Emil Ruffer: Tomášek, Michal – Týč, Vladimír a kol. Právo Evropské unie	434
Tereza Pondikasová: Richman, W. M.; Reynolds, W. L. Injustice On Appeal: The United States Courts of Appeals in Crisis.....	438
Vladimír Gajdičiar: Jozef Čentěš: Odpočívanie - procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty.....	439
Kamil Staněk: Právo, ekonomie a politika – Richard A. Epstein..	441
Petra Masopust Šachová: Ščerba F. a kol.: Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice	442
Pavel Ondřejek: Kosek, Jan, Gregárek, Matěj: Stát, právo a (ne)spravedlnost. Dvě studie z právní filosofie	444
Jan Zůbek: Ščerba, F. a kolektiv: Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice	445

**LEGAL STUDIES
AND PRACTICE
JOURNAL**

**Volume XXI
Number 3/2013**

Editorial board

Chairperson

Prof. JUDr. Jan Filip, CSc.

External member

JUDr. PhDr. Stanislav Balík
Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr.h.c.
Doc. JUDr. Kristián Csach, Ph.D.
Prof. zw. Dr. hab. Leonard Etel
JUDr. Jiří Mucha
Prof. JUDr. Mária Patakyová, CSc.
Prof. zw. Dr. hab. Krzysztof Skotnicki
Doc. JUDr. Miroslav Slašťan, Ph.D.
Dr. Gábor Sulyok
Doc. JUDr. Marián Vrabko, CSc.

Internal member

Prof. JUDr. Josef Fiala, CSc.
Prof. JUDr. Zdeňka Gregorová, CSc.
Doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.
Prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.
JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D.
Prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.
Prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc.

Published by: Masaryk University, Brno • The Masaryk University – the Faculty of Law, Veveří 70, 611 80 Brno • Head Editor: Jiřina Michlová, E-mail address: Jirina.Michlova@law.muni.cz • Printed by: Tribun EU s.r.o., Cejl 32, 602 00 Brno • Orders are handled Editorial Office Faculty of Law, Masaryk University, Veveří 70, 611 80 Brno The form is available at <http://www.law.muni.cz/content/cs/cpvp/> E-mail address: Zdenka.Matasova@law.muni.cz

2013's subscription – CZK 416 • Price per one number/copy – CZK 104 • Published 4 times a year in Czech with English summary, and occasionally in the English version.

This number was put into printing in December 2013

The Journal of Jurisprudence and Legal Practice is added to the list of reviewed periodicals published in the Czech Republic.

ISSN 1210-9126 (Print), 1805-2789 (Online)

MK ČR E 6667

Published texts from issue 2/2010 ČPVP are published with the permission of the authors of the subsequent dissemination of processed data in legal information system ASPI, and always with a pattern of citations from which it will be apparent that the cited article published in ČPVP.

Articles are evaluated anonymously by two reviewers.

Manuscripts should be sent to the editors in the online version or on a floppy disk. For more information visit <http://www.law.muni.cz/content/cs/cpvp/informace-for-authors>

ARTICLES

Miloš Večeřa: Purpose as an aspect of interpretation	317
Klára Drličková: Application of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods in Arbitration	327
Jaroslav Benák: Impact of the new Czech Civil Code on civil associations	337
Pavel Salák jr.: Ius civile, ius gentium and the law of emperors... ..	342
Jana Komendová: Regulation of Employment Agencies in Instruments Adopted by the International Labour Organisation ..	347

INFORMATION FOR LEGAL PRACTICE

Jakub Morávek, Martin Štefko: Professional athletes in team sports	354
Tereza Skarková: The Evolution of the Concept of Indirect Discrimination in the United States of America	358

PHD CONTRIBUTIONS

Veronika Laciaková: When Member States to apply the Charter of Fundamental Rights of the European Union?.....	364
Alena Kristková: Adversarial, Inquisitorial and Mixed Criminal Procedure – Concept and Broader Context.....	370
Ladislav Pokorný: On the matter relating to legal regulation of the existence and activities of the intelligence services	380
Radek Ruban: Legal Personality, Nature, and Acting of Legal Bodies	388
Martin Hapla: The Concept of Legitimacy and the Crisis of Human Rights	397
Peter Kotira: Position of transnational company agreements in European social dialogue.....	405
Vendula Zahumenská, David Zahumenský: Current problems regarding making audio recordings from public hearings on planning documentation	414

CONTRIBUTIONS STUDENTS

Linda Thielová: Constructive vote of no confidence in Czech conditions.....	423
--	-----

FROM THE WORLD OF LEGAL STUDIES

Nelly Springinsfeldová: Employment Law Conference 2013 in Třešť.....	429
Jaromír Tauchen: National round of Czech-Slovak student scientific competition theses (SVOČ) focusing on section of legal history.....	430

REVIEWS AND ANNOTATIONS

Miloslav Hrdlička: Bělohávek, A. et al. New Civil Code – Comparison of existing and new civil legislation including regulations relating	431
Lenka Bursíková: Prášková, H. Principles of Liability for administrative offenses	432
Tereza Krupová: Erica Rackley: Women, Judging and the Judiciary. From difference to diversity	433
Emil Ruffer: Tomášek, Michal – Týč, Vladimír et al.: Law of the European Union.....	434
Tereza Pondikasová: Richman, W. M.; Reynolds, W. L. Injustice On Appeal: The United States Courts of Appeals in Crisis	438
Vladimír Gajdičiar: Jozef Čentěš: Eavesdropping – procedural and substantive aspects.....	439
Kamil Staněk: Law, Economics and Politics – Richard A. Epstein.....	441
Petra Masopust Šachová: Ščerba F. et al.: Wine agreement and punishment and other resources, rationalization of criminal justice	442
Pavel Ondřejek: Kosek, Jan, Gregárek, Matěj: State and law and (in)justice. Two studies of legal philosophy.....	444
Jan Zůbek: Ščerba, F. et al.: The agreement on guilt and punishment other means rationalization of criminal justice.....	445

application of the CISG before national courts is briefly summarized. Next part focuses on the law applicable to the merits of the dispute before arbitrators in general.

Then the various ways of application of the CISG before arbitrators are analyzed.

Dopad účinnosti NOZ na občanská sdružení*

Jaroslav Benák**

Úvod

Řada českých neziskových organizací¹ vnímá blížící se účinnost nového občanského zákoníku (dále jen „NOZ“)² jako velkou hrozbu pro svou existenci. Je skutečně důvod se nového občanského zákoníku bát? V tomto textu se budeme zabývat dopadem účinnosti NOZ na nejpočetnější skupinu českých neziskových organizací, totiž na občanská sdružení. Pro pochopení řady principů a pravidel obsažených v NOZ je zapotřebí znát některé historické souvislosti. Proto bude první část věnována aktuální právní úpravě a jejímu vývoji. Druhá část představí typologii subjektů, které fungují na základě zákona o sdružování občanů. Jádrem textu je třetí část obsahující přehled změn, které přináší NOZ, a možnost, jak na ně reagovat.

Zákon o sdružování občanů

Zákon o sdružování občanů, tj. zákon č. 83/1990 Sb., je jedním z trojice zákonů, které byly přijaty krátce po změně režimu v roce 1989.³ Všechny tyto tři předpisy jsou výsledkem politické situace v tehdejší Federálním shromáždění. Neexistovala shoda o tom, jak má

vypadat budoucí československá Ústava (tj. zda novelizovat původní Ústavu z roku 1960⁴, zda přijmout novou Ústavu, co v ní všechno má být, jak má být řešen vztah mezi Čechy a Slováky atd.). Bylo tedy rozhodnuto jít cestou samostatných zákonů, v nichž bude pojednáno o tom, na čem se politickou shodu najít podařilo.⁵

Stručnost zákona je tak výsledkem jednak snahy mít co nejdříve k dispozici zákon, který umožní vznikat novým organizacím rodící se občanské společnosti, a jednak snahy nastavit právní úpravu velmi liberálně, aby nikoho zbytečně neomezovala.⁶

V současnosti je tato stručnost zákona pro řadu organizací „nebezpečná“ ve dvou ohledech. Předně se velmi snadno může stát, že sdružení ve svých stanovách nepojedná o některé situace, kterou zákon neřeší, a která následně nastane (např. jak se postupuje v případech, že se nepodaří zvolit všech pět členů pětičlenného statutárního orgánu – jak se potom počítá kvorum, kolik hlasů je třeba ke schválení usnesení atd.)⁷. Druhou nevýhodou je, že mlčení zákonodárce o některých otázkách, má v současné době Ministerstvo vnitra ČR (jakožto orgán, který sdružení registruje a je tak zdrojem autoritativní interpretace zákona o sdružování občanů) tendenci vykládat v neprospěch svobody sdružování. Tedy například odmítá zaregistrovat ta sdružení, jejichž poslání spočívá v aktivitách zamýšlených jako veřejně prospěšné (tj. neorientované pouze na členy – např. pořádání besed pro veřejnost, vysazování stromků v parku).

Dále je pro pochopení současné situace důležité vědět, že v 90. letech prakticky nebyla k dispozici jiná

* Článek je výstupem projektu specifického výzkumu Právní aspekty fundraisingu NNO, reg. č. MUNI/A/0869/2012. Za cenné podněty k textu děkuji doc. JUDr. Kateřině Ronovské, Ph.D. a oběma anonymním recenzentům. Odpovědnost za veškeré chyby a opomenutí pochopitelně zůstává výlučně mně.

** Mgr. Jaroslav Benák je asistent Katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Tento text používá pojmy „nezisková organizace“ a „nevládní organizace“ jako synonyma. Oba označují organizace, které zákon o daních z příjmu považuje za „organizace založené za jiným účelem než dosahováním zisku.“

² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nabývá účinnosti 1. 1. 2014.

³ Ostatními dvěma zákony jsou zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím a zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním.

⁴ Tj. ústavní zákon č. 100/1960 Sb., ve znění pozdějších předpisů – zejména ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

⁵ Srov. FILIP, Jan. *Ústavní právo České republiky: Základní pojmy a instituty*. 4. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 28.

⁶ TELEČEK, Ivo. *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 38.

⁷ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2011, sp. zn. 28 Cdo 1075/2011, v němž jedním z dovolatelů vytýkaných problémů je právě otázka posuzování kvora a počtu hlasů nutného pro rozhodnutí při neúplném složení orgánu.

právní forma, než právě občanské sdružení. V současnosti tak v ČR existuje velké množství subjektů, které mají právní formu občanského sdružení, pro něž je tato skutečnost spíše přítěží, neboť by jim výrazně více vyhovovala právní forma jiná, např. právní forma obecně prospěšné společnosti.

Přehled české nevládní scény

S výhradou jistého zkreslení lze říci, že mezi občanskými sdruženími v ČR lze nalézt v zásadě tři typy subjektů. První z nich jsou ty, které Potůček označuje jako „staré“. Dále pak jde o organizace, které nazývám pomocníky státu a advokačními sdruženími. Postupně pojednám o každém typu organizací.

Staré neziskové organizace

Označení „staré“ opírá Potůček⁸ o fakt, že jde o organizace, které existovaly už v době komunistického režimu a byly tímto režimem podporovány⁹, neboť jejich cíle byly z pohledu režimu nekonfliktní (sport, myslivost, zahrádkářství)¹⁰. Tyto organizace se vyznačují důrazem na spolkovou činnost (pravidelné schůzky a společné aktivity), velkou členskou základnou a zpravidla komplexní organizační strukturou (obvykle existuje „střešní“ organizace pro celou ČR, následně jeden až několik stupňů regionálních organizací, které následně sdružují základní organizace). Uvnitř této hierarchie existuje velké množství interních předpisů, které jsou zpravidla dodržovány důsledněji než předpisy zákonné. Rovněž zde existuje poměrně efektivní systém řešení sporů mezi členy popřípadě členskými organizacemi.

I přes mediální komunikaci nedostatku peněz na aktivity sdružení jde o organizace finančně soběstačné. Své aktivity financují zejména z členských příspěvků a dalších prostředků, které získají od členů. Tomu odpovídá i skutečnost, že obvykle nemají žádný profesionální aparát a veškeré funkce vykonávají členové ve svém volném čase vedle svého běžného zaměstnání.

V zásadě přetrvává Potůčkem připomínaný dobrý vztah mezi těmito neziskovými organizacemi a státem. Jestliže politik v předvolební kampani prohlašuje, že bude podporovat neziskový sektor, zpravidla má na mysli tyto organizace. Rovněž nelze přehlédnout velký lobbyistický potenciál těchto organizací. Vzhledem k velké členské základně (jež představuje potenciální

voliče) a absenci profesionálního aparátu u většiny organizací se v minulosti těmto organizacím podařilo prosadit například obnovení možnosti vést jednoduché účetnictví pro některé typy účetních jednotek či zrušení zákonné povinnosti doplnit název sdružení zkratkou „o. s.“. Na základě těchto zkušeností nevylučuji ani možnost, že se těmto organizacím podaří prosadit i významné změny v zamýšleném zákoně o statusu veřejné prospěšnosti a souvisejících daňových předpisech.

Pomocníci státu

Tyto organizace se vyznačují tím, že doplňují nabídku služeb poskytovaných státem o různé „alternativnější“ přístupy. Provozují tak zejména vzdělávací, sociální či zdravotnické služby. Jejich postavení na trhu je poněkud deformováno skutečností, že nabízejí za peníze službu, kterou stát poskytuje zdarma (jen v trochu jiné, „mainstreamové“, podobě). Přesto zpravidla nemají problém najít dostatek klientů, kteří preferují služby od nich.

Hlavním zdrojem financování jsou tak platby přijaté za poskytnuté služby, popřípadě různé dotace. Členská základna těchto organizací je zpravidla nevýznamná. Hlavními poskytovateli služeb jsou stálí zaměstnanci a dobrovolníci. Tyto organizace tak zpravidla mají velmi kvalitní management (včetně velmi zdatné PR komunikace).

Vztah těchto organizací se státem je zpravidla nekonfliktní. Stát si je vědom toho, že jimi poskytované služby pokrývají „mezeru na trhu“, kterou nemůže vyplnit svými službami sám. Pouze se soustředí na to, aby i služby poskytované neziskovými organizacemi splňovaly určité nároky na kvalitu.¹¹ Dále je pak zajímavé, že právě tyto organizace tvoří většinu členské základny různých iniciativ usilujících o redefinování vztahu státu a neziskového sektoru. V některých případech tak může docházet k nedorozuměním mezi těmito organizacemi, které se chápou jako „hlas neziskového sektoru“, a „starými neziskovými organizacemi“, které jejich snahu vidí jako vytváření zbytečné administrativní zátěže.¹²

Advokační sdružení

Tyto organizace zpravidla vznikají v reakci na nějaký konkrétní postup veřejné moci, s nímž se zakladatelé neztotožňují. Organizace tudíž vychází z přesvěd-

⁸ POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, s. 169.

⁹ Je ovšem třeba podotknout, že dále uváděné charakteristiky mají i organizace, které byly komunistickým režimem zakázány, jako např. Sokol nebo Junák.

¹⁰ Charakteristickým znakům těchto organizací v zásadě odpovídají i odborové organizace.

¹¹ V některých případech však působí toto úsilí o standardizaci až jako poněkud přehnané (např. v případě hygienických norem stanovujících minimální počet toalet v lesní školce).

¹² V situaci, kdy jsou všichni funkcionáři neplacení dobrovolníci, představují i dobře míněné snahy o zvýšení transparentnosti neziskového sektoru neúnosné zvýšení nákladů na správu organizace.

čení, že stát (nebo obecněji veřejná moc)¹³ něco dělá špatně a je třeba s ním bojovat, aby bylo přijato řešení, které je dle organizace správnější. V. Jones ukazuje, že i tato na první pohled konfliktní situace se dá změnit na partnerství veřejné moci a neziskové organizace.¹⁴ V českých podmínkách se však zdá, že na tento přístup dosud není zralá ani jedna ze stran, a tudíž je vztah státu a těchto organizací zpravidla velmi konfliktní.

Další zajímavou charakteristikou je minimální počet členů. Zpravidla mají sdružení pouze zákonný minimální počet tří členů. Právní formu občanského sdružení volí zejména proto, že jim následně zákon o ochraně přírody a krajiny umožní účastnit se různých správních řízení.¹⁵

Případný růst organizace je spojen zpravidla s přibíráním zaměstnanců a dobrovolníků, což může vést k poněkud paradoxní situaci demokratického deficitu. Jestliže stanovy obsahují na první pohled nekonfliktní ustanovení, že o všech důležitých otázkách má rozhodovat členská schůze, která představuje shromáždění všech členů sdružení, může to v praxi vypadat tak, že tři až pět lidí rozhoduje o dalším směřování organizace, která má několik desítek zaměstnanců a téměř stovku dobrovolníků.

Co přináší NOZ?

Nový občanský zákoník přináší změny trojího druhu:

- 1) změny v oblasti práva neziskových organizací
- 2) změny v daňové a účetní oblasti
- 3) změny mající dopad na fundraising

Dopad účinnosti NOZ na právní postavení neziskových organizací

S účinností NOZ se automaticky všechna občanská sdružení stanou spolky. Záleží na jejich výběru, zda budou chtít v této právní formě zůstat nebo se transformovat na ústav či sociální družstvo. Právní forma spolku do budoucna počítá s tím, že spolek má členskou základnu, která realizuje aktivity spolkového charakteru. Dá se říci, že je tato právní forma vlastně stavěna pro „staré“ organizace.

S ohledem na odhadované počty jednotlivých typů organizací tak lze očekávat, že většina dnešních občanských sdružení zůstane ve spolkové právní formě.

¹³ Nejčastěji jde o problematiku územního plánování či umísťování a povolování staveb.

¹⁴ JONES, Van a Ariane CONRAD. 1st ed. Pymble, NSW: HarperCollins e-books, 2008, s. 105–111.

¹⁵ Srov. ustanovení § 70 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

Tento přechod zpravidla nebude spojen s nutností nějakých výraznějších změn. Je třeba se pouze zamyslet nad těmi ustanoveními NOZ, která připouští odchýlnou úpravu ve stanovách¹⁶, a zvážit, zda konkrétní organizaci tato řešení vyhovují. Tato ustanovení odpovídají rozumnému uspořádání vztahů a tudíž zpravidla budou spolkům vyhovovat. Pokud by s některým z ustanovení byl problém (například velké spolky s několika tisíci členy pravděpodobně nebudou pořádat každoročně členskou schůzi jako schůzi všech členů spolku), je třeba vlastní odlišné řešení zahrnout do stanov.

Mezi občanskými sdruženími se šíří mýtus, že spolky nebudou moci realizovat aktivity, které budou zaměřeny též na nečleny spolku (např. přednášky pro veřejnost, sportovní soutěže pro mládež, divadelní představení atd.), přičemž tento názor se opírá o ustanovení § 214 NOZ¹⁷. Jde ovšem o chybnou interpretaci tohoto ustanovení, které říká pouze to, že všichni zakladatelé musí mít společný cíl, kvůli němuž spolek zakládají. Tímto cílem může být i provozování ochotnického divadla, sportovního klubu či dalších organizací, které svou činnost spolkového charakteru zaměřují na širokou veřejnost.

Jisté nejasnosti jsou spojeny s úpravou pobočných spolků, které nahrazují organizační jednotky sdružení oprávněné jednat vlastním jménem.¹⁸ Dosud není zcela zřejmé, jaký je vztah hlavního a pobočného spolku pokud jde o možnost hlavního spolku realizovat metodické řízení či zda a jak hlavní spolek ručí za závazky pobočného spolku a pobočný spolek za závazky hlavního spolku. U spolků, které mají či plánují mít pobočné spolky, tak lze více než doporučit podrobnou diskusi o těchto otázkách a následné zahrnutí přijatých řešení do stanov.

Ústav (tj. právní forma, na kterou se mohou spolky, jež původně byly občanskými sdruženími, transformovat¹⁹) je novou právní formou, kterou přináší NOZ. Ústav je právnická osoba určená pro poskytování služeb na nediskriminačním základu.²⁰ S výhradou jistého zjednodušení tak lze říci, že jde o obdobu právní formy obecně prospěšné společnosti, tedy organizace spíše

¹⁶ Jejich výčet přehledně podává materiál uveřejněný Českou radou dětí a mládeže: HÁJKOVÁ, Alena. *Teoretické minimum k úpravě poměrů občanských sdružení od účinnosti nového občanského zákoníku* [online]. [cit. 2013-07-31]. Dostupné z: http://www.adam.cz/doc/1366601424_sb_crdm-manual-noz.pdf.

¹⁷ „Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.“

¹⁸ O těchto jednotkách více viz TELEČEK, Ivo. Spolkové právo: právně samostatné organizační jednotky. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 2001, Roč. 9, č. 1, s. 11–16.

¹⁹ Srov. § 3045 odst. 1 NOZ.

²⁰ Srov. § 401 NOZ.

fundačního typu.²¹ Ze základní charakteristiky ústavu jakožto právnické osoby bez členského substrátu je zřejmé, že je tato právní forma vhodná zejména pro organizace, jejichž členská základna je pouze formální a které se soustřeďují na poskytování služeb. V naznačené typologii půjde o „pomocníky státu“. Jisté omezení může představovat podmínka, že ústav musí služby poskytovat na nediskriminačním základě. Pro vznik řady organizací je charakteristické, že jsou zakládány příbuznými osob, které následně čerpají poskytované služby (typicky např. matkami postižených dětí, které si navzájem vypomáhají s péčí o děti). V případě, že bude mít jejich organizace právní formu ústavu, nelze nijak zvýhodňovat v přístupu ke službám²² příbuzné zakladatelů, byť je zřejmé, že kdyby tito příbuzní neexistovali, k založení organizace by nedošlo.

Další možností, kterou dává přechodné ustanovení NOZ, je transformace na sociální družstvo. Jde o typ družstva, který nově přináší zákon o obchodních korporacích.²³ Sociální družstvo v zásadě navazuje na původní ideje, které provázely vznik družstev v 19. století.²⁴ Vzhledem k tomu, že jde o novou možnost, nelze předvídat, kolik spolků se pro tuto variantu rozhodne, či kolik sociálních družstev bude založeno „na zelené louce“ (tedy jako zcela nové právnické osoby bez continuity s jakoukoliv předchozí organizací).

Významnou výhodou je, že hlavní činností sociálního družstva může být podnikání. Dokonce se počítá s rozdělováním reziduálního zisku mezi členy. Jsou zde však i významná omezení. Předně lze mezi členy sociálního družstva rozdělovat nejvýše 33 % reziduálního zisku.²⁵ Dále pak zákon zakazuje mj. emitovat dluhopisy či propachtovat závod.²⁶ S účastí na podnikání jiných osob musí nejdříve vyslovit souhlas členská schůze.²⁷

V zahraniční literatuře se proto vede diskuse, zda družstva fungující na podobných principech jako sociální družstva splňují podmínku non-distribution con-

straint²⁸ a kvalifikují se tudíž jako neziskové organizace. Podle Gartona se však většina odborníků kloní k názoru, že i družstva lze kvalifikovat jako neziskové organizace a to obzvláště v případě, je-li dána nutnost reinvestovat většinu zisku do realizace poslání organizace.²⁹

Při případné změně právní formy občanského sdružení na sociální družstvo je třeba dát pozor zejména na definici člena sociálního družstva. Uchází-li se o členství fyzická osoba, nestačí, že podporuje cíle družstva (což je zpravidla dostačující pro členství v občanském sdružení či spolku), musí jít o zaměstnance, dobrovolníka nebo příjemce služeb družstva.³⁰ Je tak možné, že někteří z aktuálních členů občanského sdružení se nebudou moci stát členy sociálního družstva a pokud jim to nebude včas vhodným způsobem vysvětleno, mohou nabýt dojmu, že se jejich vedení transformující se organizace snaží zbavit.

Dopad účinnosti NOZ na daňový režim neziskových organizací

Původně se počítalo s tím, že s účinností NOZ nabudou účinnosti i některé další předpisy (zejména zákon o statusu veřejné prospěšnosti a novela zákona o daních z příjmů), které ovlivní daňový režim neziskových organizací. Smyslem nové koncepce bylo opustit dosavadní systém, kdy se výhody přiznávají podle právní formy bez ohledu na to, a více se zaměřit na to, jaké aktivity organizace reálně realizuje a jaký je jejich dopad na širší okruh osob.

Při jednání v senátu byl zamítnut návrh zákona o statusu veřejné prospěšnosti.³¹ V debatě zazněl argument, že posuzování aktivit každé neziskové organizace, které by bylo svěřeno soudům, by způsobilo neúměrné zatížení justice.³² Na téže schůzi senát zamítl

²¹ Pro podrobnější argumentaci stran povahy obecně prospěšné společnosti srov. FRINTA, Ondřej. *Právnické osoby*. Praha: Univerzita Karlova, 2008, s. 121–124.

²² Zejména nelze stanovovat různé ceny za tutéž službu pro různé skupiny osob. Naproti tomu u spolků je zcela běžné, že např. za vstup na akci pořádanou spolkem platí nečlenové vyšší ceny než členové (což má mimo jiné motivovat ke vstupu do spolku).

²³ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Jde o právní předpis, který byl přijat v rámci rekodifikace soukromého práva spolu s NOZ a shodně nabude účinnosti 1. 1. 2014. Dále též jen „ZOK“.

²⁴ Ta byla zakládána na principu svépomoci a vzájemné sociální pomoci drobných živnostníků. Podrobněji srov. DVOŘÁK, Tomáš. *Družstevní právo*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 4.

²⁵ Podle § 766 ZOK.

²⁶ Podle § 765 ZOK.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tato podmínka, tedy zákaz rozdělovat zisk mezi management či společníky organizace, je jedním z pěti definičních znaků neziskové organizace podle jednoho ze základních děl v oblasti studia neziskových organizací, publikace SALAMON, Lester M. a Helmut K. ANHEIER. *Defining the Non-profit Sector: A Cross-national Analysis*. Manchester: Manchester University Press, 1996. Pro kritický pohled srov. HYÁNEK, Vladimír. *Neziskové organizace: teorie a mýty*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta, 2011, s. 62 a násl.

²⁹ GARTON, Jonathan. *The regulation of organised civil society*. Hart Publishing 2009, s. 38–39.

³⁰ Srov. § 763 ZOK.

³¹ Vývoj projednávání senátního tisku je možné sledovat na Senát PČR: *Detail historie tisku*. [online]. [cit. 2013-10-20] Dostupné na: <http://senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=3405>.

³² Takto se v diskusi vyjadřovali senátoři Jiří Dienstbier a Eliška Wagnerová. Podle: Senát PČR: *Stenozáznam z 1. dne 13. schůze* [online]. [cit. 2013-10-20] Dostupné na: <http://senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=69885>.

rovněž návrh zákona o změně daňových zákonů v souvislosti s rekodifikací soukromého práva.³³

Materii změn daňového práva následně předložila vláda jako návrh zákonného opatření senátu. Toto zákonné opatření, schválené senátem dne 10. 10. 2013, sice pracuje s pojmem „veřejně prospěšný poplatník“, nicméně nenavazuje na status veřejné prospěšnosti, nýbrž pracuje s původní koncepcí členění podle právních forem.³⁴ Po nějakou dobu tak ještě budou daňové výhody neziskovým organizacím přiznávány na základě jejich právní formy a to přesto, že takový přístup je v Evropě v současnosti již jen velmi ojedinělý.³⁵

Dopad účinnosti NOZ na fundraising

Obavy řady organizací jsou spojeny s možností, že některé dotační tituly, jež aktuálně využívají, jim budou nově zapovězeny. Nový občanský zákoník sám o sobě nic takového nezavádí. Je možné, že někteří poskytovatelé dotací budou mít záměr zmenšit okruh možných příjemců tím, že některé „nástupnické právní formy“ vyloučí. Stejně tak je možné, že časem z dotačních schémat vypadnou obecně prospěšné společnosti.³⁶

Je také možné, že někteří korporátní dárci, kteří postupem času přehodnotili svůj vztah k neziskové organizaci, využijí účinnost NOZ jako záminku, proč podporu ukončit.³⁷ Naproti tomu většina korporátních dárců poskytuje svou podporu organizacím proto, že souhlasí s jejich cílem a má zájem podporovat jejich aktivity, což nezávisí na právní formě.

³³ Vývoj projednávání senátního tisku je možné sledovat na Senát PČR: *Detail historie tisku*. [online]. [cit. 2013-10-20] Dostupné na: http://senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s3414.

³⁴ Vývoj projednávání senátního tisku je možné sledovat na Senát PČR: *Detail historie tisku*. [online]. [cit. 2013-10-20] Dostupné na: http://senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s3422.

³⁵ Srov. RONOVSÁ, Kateřina. K pojetí veřejné prospěšnosti v Evropě. *Právní fórum*. 2010, roč. 7, č. 9, s. 432.

³⁶ Tento můj čistě subjektivní názor se opírá pouze o skutečnost, že NOZ ruší zákon o obecněprospěšných společnostech a dává na výběr stávajícím společnostem buď změnu právní formy na ústav, nadaci či nadační fond, nebo „dožítí“ v režimu zrušeného zákona.

³⁷ Tento názor vychází ze zkušenosti s ukončením podpory ze strany několika dárců, kteří jako důvod v roce 2007 uvedli krizi, byť ta tehdy ještě na jejich ekonomické výsledky neměla žádný vliv.

Závěr

Mezi právní akademii a neziskovými organizacemi v současnosti existuje jisté nepochopení. Na jedné straně je přesvědčení akademiků, že se vlastně nic nemění a pouze se zavádějí podrobnější pravidla (jež leckdy v mezích vylynula z rozhodovací činnosti soudů), která jsou ještě navíc dispozitivní. Na druhé straně pak je představa neziskových organizací, že s účinností NOZ se jejich situace výrazně zkomplikuje a ztíží se jim přístup k penězům z veřejných rozpočtů.

Ze své pozice člověka, který má zkušenosti z akademického prostředí i z řízení neziskových organizací, mohu říci, že obavy neziskových organizací chápu lépe než někteří jiní akademici. Ty obavy se totiž zpravidla netýkají přímo práva neziskových organizací, ale (v menší míře) daňového práva a (zejména) fundraisingu. Přesto se domnívám, že účinností NOZ „konec světa“ nenastane. Nutnost změnit stanovy (respektive dokonce změnit právní formu a připravit nové zakladatelské dokumenty) představuje podle mého názoru velkou šanci diskutovat uvnitř organizace o jejím dalším směřování a lépe nastavit organizační strukturu a procesy v organizaci. Podobně v oblasti fundraisingu patrně vznikne nutnost diverzifikovat zdroje a lépe komunikovat, proč jsou aktivity příslušné organizace užitečné a má smysl je podporovat. I přes velkou náročnost všech těchto činností se domnívám, že budou českému neziskovému sektoru ku prospěchu.

Summary

The article analyzes the Czech Civic associations and comes up with their typology. There are „the old organizations“, „state helpers“ and „advocacy associations“. Subsequently, the author discusses how each group of organizations may be affected by the recodification of the Czech civil law. Some organizations (particularly the state helpers) may benefit from the possibility to change their legal form to new ones („ústav“ or „sociální družstvo“). The author concludes that the main changes that are seen by NGOs as problematic, do not emanate directly from the new legislation in New Czech Civil code, but with uncertainties related to tax regulations (especially with the public benefit status) and fundraising (either from public funds or from individual or corporate donors).